

O Zlatenski plošči sensu Kossmat, 1913, Slatenskem pokrovu sensu Buser, 1986, Slatenskem narivu sensu Jurkovšek, 1987 in Triglavskem pokrovu sensu Ramovš, 1985

Über die Zlatnaplatte sensu Kossmat, 1913, Slatna-Decke sensu Buser, 1986, Slatna-Überschiebung sensu Jurkovšek, 1987 und Triglav-Decke sensu Ramovš, 1985

Anton RAMOVŠ

Katedra za geologijo in paleontologijo, Univerza v Ljubljani, Aškerčeva 2, SI-1000 Ljubljana, Slovenija

Ključne besede: Slatenska plošča, Slatenski pokrov, Slatenski nariv, Triglavski pokrov, tektonika, Slovenija

Schlüssellworte: Slatnaplatte, Slatna-Decke, Slatna-Überschiebung, Triglav-Decke, Tektonik, Slowenien

Kratka vsebina

Kossmatova Zlatenska plošča (1913) ne ustreza ugotovitvam S. Buserja (1986) in B. Jurkovška (1987) in ni bila del Triglavskega pokrova (A. Ramovš, 1985). Zato je predlagana raba Zlatenska plošča sensu Kossmat, 1913, Slatenski pokrov sensu Buser, 1986, Slatenski nariv sensu Jurkovšek (1987) in Triglavski pokrov sensu Ramovš (1985).

Auszug

Über Kossmats Zlatnaplatte (1913), nach dem Berge die Slatna in den Julischen Alpen benannt, wird diskutiert. Nach den neuen Feststellungen von S. Buser (1986) und Jurkovšek (1987) soll sie neu interpretiert und sensu Kossmat, sensu Buser und sensu Jurkovšek behandelt werden. Die Triglav-Decke im Sinne von A. Ramovš bleibt ein selbstständiges tektonisches Element.

Kossmat (1913, 98, 100, 101) imenuje Zlatensko ploščo Zlatnaplatte, Zlatna-Studoreinheit in Zlatna-Studoreinheit-Platte. Širše regionalno jo predstavlja glede na sosednje tektonske enote Vzhodnih Julijcev: »Die erste tektonische Einheit bildet das »basale« Gebirge für eine durch die Mojstrovka-Krnlínie gegen Westen und Süden abgegrenzte zweite Einheit, die man nach der Trenta bezeichnen könnte. Diese selbst sinkt wieder im Komnaplateau, und den Triglavseen und in der oberen Wochein muldenförmig unter die dritte, etwa als Zlatna-

Studoreinheit zu bezeichnende Platte. Die Falten des Kanjavec und die weiter nordöstlich ausschliessenden Dachsteinkalk-Schichtköpfe der berühmten Triglavwand gehören noch der zweiten Einheit an (101).

Die Überschiebungslinie des Tales der Triglavseen ist ununterbrochen bis zur oberen Kerma feststellbar und trennt die platigen Dachsteinkalke der südlichen Triglavabstürze von den tieferen Triasbildungen des Mišel und Vernar. Die weitere Verlängerung ist am rechten Kermagehänge zu suchen, wo F. Teller unter dem

no od Jesenic, nobene narivne strukture in ne omenja na tamkajšnjem ozemlju Slatenskega nariva. Kossmatova Slatenska plošča tudi ne zajema Triglavskega pokrova, ki predstavlja enostaven pokrov cordevolskega apnenca in dolomita na dachsteinskem apnencu. Kossmat Triglavsko ozemlje jasno ločuje kot posebno drugo enoto Julijskih Alp. Manjka tudi neposredna zveza med Triglavskim pokrovom in Kossmatovo Slatensko ploščo.

Leta 1985 (Ramovš, 1985a, 169) sem zapisal: »Pokrov, ki ga sestavljajo Triglav nad zgornjim robom Triglavske stene, Begunjski vrh, nadalje Visoka Vrbanova špica, Rjavina, Luknja peč in Dimniki brez skladnega dachsteinskega apnenca v njihovem podnožju, Rež, Rjavec in Triglavška škrbina, bodi po Triglavu imenovan triglavski pokrov. V gmoti Triglava doseže tudi največjo debelino, 450 m. Na ozemlju narinjenega cordevolskega Vernarja in njegovega izrastka proti Konjskemu sedlu in na področju Zgornje Krme ter Kanjavca bo treba še podrobno raziskati tektonske razmere in ugotoviti odnos med triglavskim pokrovom in zahodnim robom Zlatenske plošče« (pravilno Slatenske plošče).

Istega leta (Ramovš, 1985b, 26) sem zapisal: »Zelo pomembna tektonska enota je s severne strani narinjena slatenska plošča, ki seže od Radovne in Krme najprej po Dolini Triglavskih jezer, se zapogne proti vzhodu, nato proti severovzhodu in obsega velik del Mežakle in Pokljuke. Triglavski pokrov zajema Begunjski vrh, Visoko Vrbanovo špico, Triglav (nad Severno triglavsko steno), Rjavino in Rež«.

Jurkovšek uvršča v isto narivno enoto kot severni del Slatenskega nariva severnovzhodni del Triglavskega pokrova (1987, 40, 41), čeprav s Tellerjevo Slatensko ploščo nima ničesar skupnega. Jurkovšek uvršča v Slatenski nariv tudi širše področje Viševnika in Lipance (1987, 40). Severneje in severnovzhodneje od tam, na Pokljuki in še severneje na Mežakli ne izdvaja Slatenskega nariva, ki ga označuje Kossmat na ozemlju Klečice in drugega dela Pokljuke ter ozemlja čez Radovno in Mežaklo.

Buser (1980) ne označuje in ne omenja Slatenske plošče.

Jurkovšek (1987, 39, 40) ne upošteva mojih del iz leta 1985 in tudi ne navaja mo-

jega Triglavskega pokrova. Pred izdelavo njegove geološke karte listov Beljak in Ponteba sem mu posredoval na mojih delovnih topografskih kartah vse podatke o Triglavskem pokrovu. Piše samo: »V novjšem času sta Ramovš in Turnškova (1984) opisala masivni spodnjekarnijski apnenec Rjavine, Vrbanove špice (pravilno Visoke Vrbanove špice, Nizka Vrbanova špica je iz dachsteinskega apnenca), Begunjskega vrha, Reži in Triglava kot ločen narinjen pokrov na norijsko-retijskem dachsteinskem apnencu« (Razen omembe takega opisa v citiranem paleontološkem delu ni). Nadalje piše Jurkovšek: »Vzhodni narivni rob poteka po Dolini Triglavskih jezer, pod Kanjavcem se obrne proti severovzhodu in objame Triglav, Rež, Begunjski vrh in Rjavino, vzhodni narivni rob pa vijugasto poteka med Mišelj vrhom in Velikim Stogom.« Apnenec v mojem Triglavskem pokrovu označuje kot masiven in skladnat apnenec (T3) v razdelku karnijska, norijska in retijska stopnja (1987, 24). Nadalje piše: »Največkrat so se raziskovalci ukvarjali z apnencem triglavskega masiva, ki mu je že Diener (1884a) pripisoval grebenski razvoj. Ramovš pa (1978) je zanj predlagal ime triglavski apnenec« (19, 20). Ime triglavski apnenec je uvedel Seidl v geološko literaturo (1929, 20). Zapisal je: »Tam osuplja dejstvo, da je na že 1200 metrov debelo skupino dachsteinskega apnenca na Triglavu naložena še 450 m debela gmota neskladovite kamenine. Ta dostavek biva v Južnih Alpah izključno samo na Triglavu in njega okolici Kredarica (2541 m), Begunjski vrh (2461 m), vrh Rjavine (2457 m)... Po najodličnejšem bivališču mu torej pristojta naziv: Triglavski apnenec in dolomit«.

Zapisal sem tudi (Ramovš, 1991, 171, 172): »Precejšen del pokrova (=Triglavskega) je najbrž že izginil in bodoče raziskave bodo pokazale, kaj vse je bilo prvotno del te narinjene enote. Danes se drže skupaj Mali in Veliki Triglav nad Triglavsko severno steno, Kredarica, Rež, Begunjski vrh, Visoka Vrbanova špica, Rjavina, Luknja peč in Dimniki. Kossmatova (dodano) in Seidlova slatenska plošča ni zajemala tega ozemlja«.

O Slatenskem pokrovu je pisal tudi Buser (1986, 73) in pravi: »Imenoval ga je

Sl. 2. Skladnati dachsteinski apnenec Kanjavca (2568). Foto: J. Mihelič

Abb. 2. Gut gebankter Dachsteinkalk des Berges Kanjavec (2568). Foto: J. Mihelič

že Kossmat (1913) in kasneje natančno opisal Seidl (1929). Narivna ploskev je na vsej dolžini pokrita z gruščem, vendar je moči sklepati po njeni oblikovanosti, da položno vpada proti severu. Še posebno je značilen narivni rob nad Ogradi, Viševnikom, Tičarico in Zelnarico v obliki strme stopnje, v kateri je masivni apnenec Slatenskega pokrova tektonsko močno zdrobljen in limonitiziran«. Slatenski pokrov je po Buserju ločen od Viševniške luske in obširnejšega Pokljuškega pokrova. Buser (1986, 76) je pri Viševniški luski zapisal, da so spodnjetriasne plasti tujek med zgornjetriasnimi skladi. »Seveda je vprašanje, ali so spodnjetriasne plasti samostojen pokrov ali le luska v okviru Slatenske plošče«. Buserjev pomislek je zelo utemeljen.

Razmere med Vernarjem, Čirkelnico, Konjskim sedlom, Kurico, Malim poljem in Konjsko planino severno od pasu skladnatega dachsteinskega apnenca med Toščem, Velikim in Malim Draškim vrhom in njegovim nadaljevanjem proti severovzhodu na Veliki vrh in razmere južno od tod s spod-

njetriasnimi plastmi Studorskega in Srenjskega prevala proti Kačjemu robu v kontaktu z dachsteinskim apnencem so mnogo bolj zapletene, kot so na ozemlju enostavnega Triglavskega pokrova.

Apnenec Vernarja se tudi loči od cordevolskega apnenca v Triglavskem pokrovu. V Triglavskem pokrovu nisem ugotovil spodnjetrijskih plasti, ki so na vzhodnem koncu Vernarja. Konglomerat na pobočju Vernarja ima v blokih in prodnikih tudi apnenčeve alge vrst *Macroporella alpina* Pia in *Diplopora hexaster helvetica* (Pia) Herak, ki dokazujeta anizijsko starost. (Algi je določil akad. B. Sokač, topla zahvala). Celotna provenienca konglomeratnih prodnikov še ni raziskana. V Triglavskem pokrovu tudi ni nikjer konglomeratnih tvorb. Nadalje so med Konjskim sedlom in Konjsko planino tudi ladinijske plasti, ki so v Triglavskem pokrovu samo v najnižjem delu narinjenih cordevolskih plasti Begunjskega vrha.

Med južnim delom Triglavskega pokrova in bližnjim ozemljem med Konjskim sedlom, Kurico, Konjsko planino in Malim po-

ljem so očitne stratigrafske razlike, ki dokazujejo dve različni enoti in različna tektonska dogajanja in nimajo neposredne povezave med seboj. Današnje razmere in položaj Triglavskega pokrova dokazujejo tudi drugačna dogajanja na ozemlju južno od Triglavskega pokrova in ne samo enostaven pokrov.

Triglavski pokrov prekinjajo proti jugu in zahodu obsežna melišča. Njegov skrajni južnozahodni del je v neplastnatem cordevolskem apnencu in dolomitu Rjavca. Južnozahodno od Rjavca ležeča Šmarjetna glava je iz skladnatega dachsteinskega apnenca. Iz skladnatega dachsteinskega apnenca je prav tako Kanjavec; oba Jurkovšek uvršča v Slatenski nariv.

Triglavski pokrov ni vidno sklenjen s Slatenskim narivom, ki poteka južno od Kanjavca in Šmarjetne glave. Tudi Kossmatova Slatenska plošča je šele južno od Kanjavca in Šmarjetne glave.

Triglavski pokrov, ki ni bil del Kossmatove Slatenske plošče in je po njegovi ugotovitvi druga enota Vzhodnih Julijskih Alp, ne more biti sedaj del Kossmatove Slatenske plošče. Triglavski pokrov naj ostane kot samostojna tektonska enota, ki ne spada v neposreden okvir Slatenske plošče. Na drugi strani pa Buser izdvaja iz Kossmatove Slatenske plošče tudi Viševniško lusko in Pokljuški pokrov.

Pavlovec (1999, 19-26) v sestavku Ferdinand Seidl o Slatenski plošči pred 70 leti piše tudi o nekaterih novejših podatkih o tem tektonskem elementu. Med drugim navaja (str. 25), da Buser (1986) smatra Triglavski pokrov kot samostojno tektonsko enoto. Buser (1986) v citiranem Pavlovčevem delu nikjer ne omenja Triglavskega pokrova, marveč samo Slatenski pokrov, Viševniško lusko in vzhodno od nje Pokljuški pokrov. Prav tako citirani Jurkovšek (1987) ne navaja imena Triglavski pokrov. Pavlovec (1999, 24) trdi: »Slatenska plošča obsega torej tudi Ramovšev (1991) Triglavski pokrov, zaradi česar je to ime neveljavno. To se v glavnem ujema s Placerjem (1999)«. Pavlovec ne pojasnjuje, zakaj je ime tektonske enote Triglavski pokrov »neveljavno«.

Sklep

Ker sta značaj in obseg Kossmatove Slatenske plošče bistveno drugačna od Buserjevih in Jurkovškovih ugotovitev, bi bilo pravilno, da se na novo definira in uporablja ime Slatenska plošča, ki ima samo zgodovinski pomen. Pri pisanju o Slatenski plošči oziroma o njenem citiranju bi bilo treba dodati sensu Kossmat in Seidl in upoštevati njen obseg, kot ga je začrtal Kossmat in za ozemlje njenega severnega dela že Teller. Pri ugotovitvah pa bi bilo treba navesti Slatenski pokrov sensu Buser, 1986, ki zajema manjši južni del Kossmatove Slatenske plošče, in Slatenski nariv sensu Jurkovšek (1987), ki tudi zajema samo manjši del Kossmatove Slatenske plošče. Naziv Slatenski pokrov oziroma nariv naj ostane v veljavi, ker je gora Slatna na ozemlju Slatenskega pokrova ali nariva. Triglavski pokrov ostane v obsegu mojega opisa iz leta 1985 in ni neposredno nadaljevanje Jurkovškovega Slatenskega nariva. Kossmatova Slatenska plošča ne zajema Triglavskega pokrova.

Literatura

- Buser, S. 1986: Osnovna geološka karta 1:100.000. Tolmač listov Tolmin in Videm (Udine). Beograd, 103 str., Beograd.
- Buser, S. 1980: Osnovna geološka karta 1:100.000. Tolmač lista Celovec (Klagenfurt). Beograd, 62 str., Beograd.
- Jurkovšek, B. 1987: Osnovna geološka karta 1:100.000. Tolmač listov Beljak in Ponteba. Beograd, 58 str., Beograd.
- Kossmat, F. 1913: Die adriatische Unrandung in der alpinen Faltenregion. - Mitt. Geol. Ges. Wien 1, 61-165, Wien.
- Pavlovec, R. 2000: Ferdinand Seidl o Slatenski plošči pred 70 leti. - Geologija 42 (1999), 19-26, Ljubljana.
- Ramovš, A. 1985a: Stratigrafska sestava in tektonski položaj Triglava in okolice. - Rudar. metal. zbornik 32, 163-171, Ljubljana.
- Ramovš, A. 1985b: Iz geološke zgodovine TNP. - Triglavski narodni park. Vodnik, 14-18, Bled.
- Ramovš, A. 1991: Še enkrat Triglav v geološki zgodovini. - Proteus 53, 169-172, Ljubljana.
- Ramovš, A. & Turnšek, D. 1984: Lower Carnian reef buildups in the northern Julian Alps (Slovenia, NW Yugoslavia). - Razprave IV. razr. SAZU 25, 161-200, 15 tabel, Ljubljana.
- Seidl, F. 1929: Zlatenska ploča v Osrednjih Julijskih Alpah. - Glasnik Muz. društva za Slov. 10, 1-29, Ljubljana.